

אדם שהגן בכל מאודו על החירות

ג'זנתן סוויפט, מבחר כתבים, תירגמו מאנגלית יצחק קומפ ומשה זינגר, הערות והקדמות: יצחק קומפ, אחרית דבר: דוד פישלוב, ברמל, ירושלים, המועצה הציבורית לתרבות ולאמנות, המפעל לתרגום ספרי מופת, 160 עמודים

האנגלית. הוא אמנם נולד בדאבלין (ב-30 בנובמבר 1667) אך הוריו היו אנגלים. אביו נעלם מחייו טרם שנולד ואמו הפקידה אותו בידי אומנת כשהיה בן שנתיים. רוב שנותיו נע סוויפט בין אירלנד לבין אנגליה, וגם כאשר השתקע באירלנד (ואף הגיע למעמד של ריקן הקתדרלה האנגליקנית של סט. פאטריק בדאבלין) המשיך במסעותיו ללונדון. באחרית דבר יפה (וקצרה מאוד) של דוד פישלוב ("הייאוש הנפלא של ר"ד סוויפט") עומד המחבר על הפשטנות של מי שרואה בסוויפט רק פטריוט אירי הלוחם את מלחמתו של העם האירי נגד המשעבדים המנצלים האנגלים (כמו למשל ב"הצעה צנועה") ומזכיר את כיקורתו, תיעובו ושנאתו לאירלנד, ואף מצטט ממכתבים שבהם אמר סוויפט כי "אדם אינו נחשב בעיני לאומלל גמור אלא אם כן הוא נדון לבלות את חייו באירלנד".

את "הצעה צנועה" חתם סוויפט בהערה אישית כביכול: "אני מודיע במלוא הכנות שאין לי בזה כל עניין פרטי בניסיוני לקדם את העניין הנחוצ הזה. רק טובת הציבור וטובתה של ארצי לנגד עיני. קיי דום המסחר, ראגה לתינוקות, הסרת הנטל מעל העניים, ומתן הנאה כלשהי לעשירים. לי עצמי אין ילדים שהיו יכולים להכניס לי רווח כלשהו. הצעיר שבילדי הוא בן תשע, ואשתי כבר אינה מסוגלת ללדת".

עוצמתו הסאטירית של הסיום הזה גוברת אם זוכרים שסוויפט לא נשא אשה מעולם וחי שנים ארוכות עם אסתר ג'זנטון שאסף לביתו כילדה עד למותה ומעולם, עד כמה שידוע, לא היו לו ילדים. הכתובת שחיבר החוקקה על מצבתו מנסחת את הכוחות שהגיעו את סוויפט ביצירותיו המזהירות: "כאן טמונה גופתו של ג'זנתן סוויפט, דוקטור לתיאולוגיה קדושה, ריקן הקתדרלה של כנסייה זו, מקום בו זעם פראי לא יוכל עוד לקרוע את לבו. לך מזה, עובר אורח, חקקה, אם תוכל, אדם שהגן בכל מאודו על החירות".

סממני הרטוריקה המדהימה בבדיקה נגלים ביצירה כמו "אומנות השקר הפוליטי" למשל, וכי מיוחד ב"סיפורה של גיגית", מהטקסטים השנונים והמצחיקים ביותר בכל הדורות. מלבד שבע מסות וסדרת כללים לשינון לקראת זקנתו, הנקראת "לכשאזקיך" (סוויפט כתבם כשהיה בן 32 והם מגלים, יותר מכל, כמה חרד היה להיות נלעג) מתפרסמים כאן גם הציורים ששימשו כבסיס לתחריי טים ב"סיפורה של גיגית" והם מהדברים המופלאים שמציע המכור הפרובוקטיבי והמענג הזה.

ב"הצעה צנועה", מעין מסה, שבה מציע סוויפט, לכאורה בכובד ראש גמור, כיצד למנוע מילדי אירלנד ליפול למעמסה על הוריהם או על המדינה ולעשותם מועילים לחברה, אפשר לראות תמצית מוזקקת של עולמו הרוחני ושל הרטוריקה שאיפיינה את אבי "גוליבר". ילדים ברחבי העולם, שהפנימו בבלי דעת את ציוד הענק העקוד המוקף נגסים, עלולים להזדעזע אם יאינו להצעותיו המפורשות של הסאטיריקן הזועם. אחרי שחישב במדויק את מספרם של ילדים להורים עניים (מאה ועשרים אלף בראשית המאה ה-18 לפי חישוביו המצחיקים) פוסק סוויפט כי אין אפשרות לפרנסם "לפי כל הדרכים שהוצעו עד כה" (בין היתר בחן את ההשערה שיתפרנסו מגניבה, מה שלא יוכלו לעשות עד הגיעם לגיל שש לערך. אחר כך חישוב רווחים אפשריים ממכירתם, והוכיח כי היא לא תועיל ממש). לכן הוא מציע להותיר עשרים אלף ילדים לצורכי רבייה (שמהם די לדבר ריו כחמשת אלפים זכרים ורזה יותר משאנו משאירים בקרב הכבשים, הבקר או החזירים כי זכר אחד יספיק לשימושן של ארבע נקבות), ואת היתר למכור למאכל בהיותם בני שנה. "ילד אחד יכול להספיק לשני סוגי תבשילים במסיבת חברים. וכשהמשפחה סועדת לכרה, ורבע הקמי או האחורי יספיקו למנה אחת; ובתוספת מעט פלפל או מלח יהיה זה טעים מאוד כשיבושל ביום הרביעי, במיוחד בחורף".

כמו תמיד כשמדובר בכתבים סאטיריים מן המדעלה הראשונה, אי אפשר לא לצחוק בקול למקרא ההצעה הצנועה, למרות הבעתה התוקפת את המאזין לה כשהוא קולט את פרטי המציאות השזורים מניה וביה בבנייה הרציונלית עד אבסורד של טיעוניו. המציאות החברתית של אירלנד בסוף המאה ה-17 וראשית המאה ה-18 עוררה בסוויפט תגופת זעם עצומה ומתמשכת. מאחר שהיתפסות לפאתוס גלוי היתה אימת חייו, עידן את תביעתו לאמת ולצדק (וגם את ייסורי הנפש הפרטיים שלו) בסאטירות מבריקות שחיוניותן מפעמת גם שלוש מאות שנה אחרי פרסומן. כל חייו היה סוויפט קרוע בין זהותו האירית לזו